

UDK: 347.453 (497.6)

pregledni članak

30. rujna 2014.

dr.sc. Maja **LETICA**, viši asistent
Ekonomski fakultet, Sveučilište u Mostaru
mr.sc. Ana **DUJMOVIĆ**, viši asistent
Pravni fakultet, Sveučilište u Mostaru
Lejla **MELEZOVIĆ**, mag. oec.
Ekonomski fakultet, Sveučilište u Mostaru

POREZNO – RAČUNOVODSTVENI OKVIR UGOVORA O LEASINGU U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U suvremenim uvjetima poslovanja leasing ima ulogu značajnog izvora financiranja. Koristi se onda kada gospodarski subjekti nemaju na raspolaganju dovoljno finacijskih sredstava (gotovine) za nabavu osnovnih sredstava koja su im potrebna, bilo da ne zadovoljava sve uvjete za odobrenje novčanih sredstava od banke, ili nemaju odgovarajuće osiguranje koje se mora ponuditi banci ili jednostavno kada ocjene da je financiranje leasingom dugoročno najbolja opcija.

Za razvoj leasing sektora u određenoj ekonomiji potrebno je ispunjavanje određenih institucionalnih pretpostavki, odnosno postojanje zakonskog okvira koji se bavi regulacijom ove problematike. Pored toga bitna je usuglašenost poreznog i računovodstvenog tretmana leasing aranžmana.

S obzirom da je poznavanje uvjeta leasinga, te institucionalnog, pravnog kao i porezno-računovodstvenog okvira u kojem on djeluju neophodno za njegovu uspješnu realizaciju, cilj je rada prikazati teorijske i praktične spoznaje o porezno računovodstvenom i pravnom aspektu leasinga u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: *leasing, porezno-računovodstvenih okvir, prava i obveze stranaka u leasing odnosu, MRS 17*

1. UVOD

Leasing je suvremeni oblik financiranja, koji je u posljednjem desetljeću postao aktualan i na našim prostorima. S financijskog stajališta, riječ je o široko raspostranjenom i efikasnom načinu financiranja kako za poduzeća u razvoju tako i za ona razvijena, bilo da je riječ o financiranju neophodnom za realiziranje novih investicija ili osiguranju i podmirenju pokriva u slučajevima nemogućnosti plaćanja. Unutar bosanskohercegovačkog pravnog i financijskog sustava, leasing je relativno novi institut. Kao financijski proizvod, na teritoriju Bosne i Hercegovine postoji još do 2002. godine, kada su osnovana i prva leasing društva. Međutim zakonsko uređenje ugovora o leasingu uslijedila je tek krajem 2007. godine, odnosno početkom 2009. godine. Donošenjem Zakon o leasingu, u oba entiteta, jasno su definirani okviri za poslovanjem leasing društva kao i subjekti u leasing poslovima, te njihova prava i obveze. Osim jasnog i transparentnog definiranja prava i obveza svih sudionika ovog odnosa, Zakon o leasingu (Federacije BiH) je uvelike odredio i porezno-računovodstvene aspekte ovog instituta.

2. TEORIJSKI OKVIR LEASINGA

2.1. Leasinga kao instrument financiranja

Riječ „leasing“ dolazi od engleske riječi „to lease“ što znači iznajmljivanje, davanje u najam, izdavanje pod zakup.¹ U svakodnevnoj međunarodnoj ekonomskoj praksi koristi se u izvornom obliku – *leasing*.² Aranžmani koji uključuju leasing, odnosno leasing poslovi, imaju značajno mjesto u strukturi izvora financiranja poduzeća u kako u razvijenim, tako i u zemljama u razvoju jer omogućavaju gospodarskom subjektu alternativu kupnji stalnog sredstva koje mu je potrebno, a za koje iz različitih razloga trenutno nema likvidnih sredstava. Cjelovit leasing posao u prvom redu ima u vidu ekonomsku stranu tog posla. Pošto primatelj leasinga nema vlastitih likvidnih sredstava, on predmet leasinga, nabavlja posredstvom leasing društva. S pravnog aspekta, Ugovor o leasingu užu je pojam od leasing posla. On predstavlja sporazum između davatelja i primatelja leasinga putem kojeg davatelj leasinga prenosi na primatelja leasinga pravo

¹ Vujić, S., *Leasing kao savremeni oblik finansiranja*, A.C.A. System, Sarajevo, 2010., str.7.

² Korištenje pojma leasing, zakonodavac u Republici Hrvatskoj, prilikom donošenja novog zakonskog uređenja o leasingu, obrazložio činjenicama da u hrvatskom jeziku ne postoji adekvatan prijevod te riječi koji bi bio prihvatljiv i jednoznačan, te specifičniju poslova koje regulira i korištenjem istog od strane svih država članica EU. Preuzeto od: Brežanski, J., *Ugovor o leasingu – novo zakonsko uređenje*, Zb. Prav. fak. Sveuč. u Rijeci, vol. 29., br.1., 2008., str. 619.

korištenja nekog sredstva u određenom razdoblju, a korisnik (primatelj leasinga) to korištenja plaća u dogovorenom vremenskom razdoblju.

Leasing se može definirati i kao poseban način financiranja nabave pokretnih i nepokretnih dobara, koja se na temelju posebnog ugovora daju na korištenje primatelju leasinga, uz određenu naknadu i na ugovorom određeno vrijeme.³ Karakteristika ugovora o leasingu jeste da korisnik leasinga zakupninu plaća prihodima koje ostvaruje korištenjem te opreme, pa na taj način izbjegava rizik i gubitke koji nastaju zastarijevanjem iste, dok se dio rizika istovremeno prebacuje na leasing poduzeće.

Obračanjem leasing društvu, koje potrebna stalna sredstva daje u zakup za određeno vremensko razdoblje, bez stjecanja vlasništva, omogućava se gospodarskim subjektima postizanje modernizacije opreme i tehnologije, čime oni postaju efikasniji i konkurentniji. Leasing je zbog toga pogodan izvor financiranja i za mala i srednja poduzeća, kao i za novo osnovana poduzeća koja sredstva ne mogu nabaviti drugim oblicima financiranja. Na ovaj način poduzećima se otvara mogućnost pravovremenog korištenja potrebne opreme ili drugih dobara, a da s tim ne dolazi do imobilizacije sredstava korisnika leasinga kao ni do povećanja njegove zaduženosti.

O snazi i privlačnosti leasinga kao sredstva financiranja možda najbolje govori grčki filozof Aristotel: „Istinsko bogatstvo ne leži u vlasništvu nad sredstvima, nego u pravu korištenja tih sredstava.“⁴ Upravo je ideja kako korisnik ne mora biti i vlasnik određenog sredstva u svrhu njegove uporabe za određenu ekonomsku aktivnost, nego samo imati pravo korištenja takvog sredstva za određeno vremensko razdoblje, temelj ugovora o leasingu.

2.2. Povijesni razvoj leasinga

I dok se prvi pojavi oblici leasinga javljaju još u Mezopotamiji, prije 4 000 godine, prvi teoretski opis istog pronađen je tek u rimskim pravnim dokumentima. Pojam zakupa zemljišta, stoke, šume i sličnih stavki imovine nadopunjuje se pravom na otkup nakon isteka roka najamnine, što predstavlja i danas temelj koncepcije financijskog leasinga.⁵ Praksa iznajmljivanja zemlje nastavljena je i u srednjem vijeku. Statutom Walesa iz 1284. godine po prvi put je osim zakupa nekretnina reguliran i zakup pokretnih stvari.

Suvremeni oblik leasinga nastao je u Sjedinjenim Američkim Državama (nadalje

³ Matić, B., *Međunarodno poslovanje*, Sinergija, Zagreb, 2004., str. 208.

⁴ Pavlović, Č., Piljić, J., *Računovodstvo privrednih društava - uz primjenu MRS-MSFI i poreznih propisa*, Privredna štampa, Sarajevo, 2011., str. 507.

⁵ Vujić, S., op.cit., str. 8.

SAD-u). Prvo specijalizirano leasing društvo osnovano je 1952. godine⁶ radi financiranja potreba u željezničkom prometu. Na temelju uspješnosti te transakcije i njene ekonomske efikasnosti, vrlo brzo osnovano je jedno od najpoznatijih leasing društava danas „United States Leasing Corp.“⁷

U Europi se leasing počinje razvijati desetak godina nakon SAD-a (1960-tih).⁸ Njegov razvoj potakao je tehnološki napredak koji je kod gospodarskih društava stvorio potrebu za novim stalnim sredstvima, pri čemu se leasing pokazao kao učinkovit instrument za njihovu nabavu.⁹

Iako se leasinga kao oblik financiranja u Bosni i Hercegovini javlja još 2002. godine, njegovo zakonsko reguliranje uslijedilo je tek krajem 2007. godine, odnosno početkom 2009. godine, usvajanjem dvaju entitetskih¹⁰ zakona.¹¹ Donošenjem Zakona o leasingu, u oba entiteta, jasno su definirani okviri za poslovanjem leasing društva kao i subjekti u leasing poslovima, te njihova prava i obveze. Razvoju tržišta ovog instrumenta u BiH pridonijelo je i djelovanje *Udruženja društava za leasing* koje je osnovano 2005. godine. Osnovna svrha udruženja je međusobno povezivanje članica s ciljem unapređenja i razvoja leasinga, njegova praćenja i promoviranja te suradnje sa sličnim udruženjima i organizacijama u zemlji i inozemstvu.¹²

⁶ Osnivač prvog leasing društva u SAD-u bio je Henry Shofeld koji je spoznao koristi leasinga u financiranju potreba u željezničkom prometu.

⁷ www.leasing.org.ba/bs/content/istorijski-razvoj-leasinga, (27.01.2013.)

⁸ Prvo leasing društvo u Europi osnovano je u Švicarskoj 1958. godine, a zatim u Francuskoj i Engleskoj.

⁹ U mnogim europskim zemljama 70-ih godina prošlog stoljeća formirane su multinacionalne kompanije poput „Orion Leasing Holding“, koja su se, osim pribavljanjem sredstava za srednja i mala poduzeća, sve više bavila i financiranjem milijunskih transakcija u domeni prometa, energetike, vađenja nafte i sl.

¹⁰ Iako je prijedlog Zakona o leasingu, na državnom nivou, izrađen od strane Ministarstva financija i trezora BiH, u Parlamentarnoj skupštini BiH, zakon nije dobio potrebnu većinu.

¹¹ Zakon o leasingu FBiH, Sl. novine FBiH, 85/08, 39/09, 65/13. (dalje u tekstu ZL FBiH) i Zakon o leasingu Republike Srpske, Službeni glasnik RS 70/07, 116/11 (dalje u tekstu ZL RS)

¹² Udruženje ima sedam članova: Volksbank BH Leasing, Raiffeisen leasing, Hypo Alpe-Adria Leasing, NLB Leasing, UniCredit Leasing, S-Leasing i ASA Leasing. Od navedenih sedam leasing društava, šest je sa sjedištem u Federaciji BiH, a jedno sa sjedištem u Republici Srpskoj. Sve kompanije su registrirane kao kompanije s ograničenom odgovornošću, a njihovi osnivači su većinom međunarodne bankarske grupacije. Vidi: Specijalni prilog – Leasing u BiH, str.38., www.leasing.org.ba, 2013.

3. INSTITUCIONALNO PRAVNI OKVIR LEASINGA U FBiH

3.1. Ugovor o leasingu – prava i obveze stranaka

U teoriji, ugovor o leasingu se definira kao pisani sporazum između, najčešće, dvije strane: društva za leasing kao davatelja leasinga i korisnika zakupljene imovine tj. korisnika leasinga.¹³ Davatelj leasinga kupuje imovinu (predmet financiranja) od dobavljača i omogućava korisniku da je koristi tijekom određenog razdoblja, dok se korisnik, zauzvrat, obvezuje vršiti periodična plaćanja davatelju leasinga u skladu s uvjetima definiranim u ugovoru.¹⁴ Korisnik leasinga određuje predmet leasinga i dobavljača predmeta leasinga, a Ugovor stupa na snagu prihvatanjem svih zahtjeva leasinga i nakon što davatelj leasinga vrati potpisani primjerak ugovora korisniku leasinga.

Leasing društvo je dužno, prije zaključivanja ugovora o leasingu, u pisanom obliku predočiti ugovor korisniku leasinga, odnosno učiniti mu dostupnim sve bitne uvjete ugovora iz kojih su jasno vidljiva prava i obveze ugovornih strana.

Ugovor o leasingu se ne može identificirati sa kupoprodajnim ugovorom, kod kojeg obvezno dolazi do promjene vlasništva, dok kod leasinga po isteku ugovora vlasništvo se može, ali i ne mora prenijeti na korisnika leasinga. Također, leasing ugovori se ne mogu poistovjetiti s ugovorima o zakupu, kod kojih se zakupodavac ne lišava vlasništva nad zakupljenim dobrom nakon isteka ugovora o zakupu, dok kod leasing ugovora to nije nužno slučaj.¹⁵

Leasing se tretira sa stajališta:

- a) davatelja leasinga (najmodavac), tj. leasing društava,
- b) primatelja leasinga (najmoprimac), tj. korisnika leasinga.

Davatelj leasinga je svaka osoba koja, u skladu sa zakonskim odredbama, ima pravo obavljati poslove leasinga.¹⁶ On predstavlja ugovornu stranu koja ima vlasništvo nad

¹³ Leasing se sve češće javlja i kao višestrani pravni posao koji pretpostavlja tri i više subjekata uz potpisivanje najmanje dva a često i tri ugovora (ugovor o prodaji između proizvođača, (trgovca) kao prodavatelja i leasing društva, kao kupca, ugovor o leasingu između leasing društva kao avatelja leasinga i primatelja leasinga, ugovor o izradi odnosno izgradnji predmeta leasinga, npr. poslovnog prostora). Više vidi: Jelinić, S., Leasing od oblikovanja ekonomske ponude do pravnog obuhvata, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 19., 1998., Suppl., str. 1083. (dalje, Jelinić, S., op.cit.)

¹⁴ www.leasing.org.ba/bs/content/%C5%A1ta-je-leasing%3F (27.01.2014.)

¹⁵ Rovčanin, A., *Upravljanje finansijama*, Ekonomski fakultet, Sarajevo, 2010., str. 233.

¹⁶ Najznačajniji grupu davatelja leasinga danas čine proizvođači najsuvremenije opreme u domeni tehničko-tehnološkog dostignuća, zatim banke i leasing društva.

sredstvima koja su predmet leasing aranžmana tijekom cijelog leasing razdoblja. Tek kada korisnik izmiri obveze u predviđenom ugovornom roku tada vlasništvo nad sredstvima prelazi od davatelja na korisnika leasinga.

Primatelj leasinga je svaka pravna ili fizička osoba koja na osnovu ugovora o leasingu stječe pravo korištenja objekta leasinga uz obvezu plaćanja ugovorene naknade. Ona, znači, po svom izboru određuje koje sredstvo će biti predmet leasing aranžmana kod dobavljača, te se obraća leasing društvu u svrhu financiranja tog objekta. Korisnik tijekom ugovornog razdoblja koristi sredstvo kao svoje sa svim pravima i koristima koje ono pruža. Također, korisnik je dužan s predmetom leasinga postupati odgovorno i savjesno, te ga održavati u ispravnom stanju snoseći sve troškove u vezi njegovog održavanja. Kada istekne ugovoreni rok za leasing, korisnik predmeta leasinga ima mogućnost:

- a) vratiti predmet leasinga;
- b) kupiti ga uz isplatu umanjene cijene;
- c) produžiti ugovor o leasingu uz umanjeni iznos naknade;
- d) skratiti ugovor o leasingu uz uvećani iznos naknade.

Na strani davatelja leasinga pojavljuju se leasing društva kao pravne osobe, dok se na strani korisnika leasinga mogu javiti i pravne ali i fizičke osobe (pojedinci, građani). Osim navedenih strana, davatelja i primatelja, u leasing odnosu može se javiti i treća strana odnosno proizvođač sredstva koje je predmet leasing aranžmana. Proizvođač sredstava leasinga može biti pravna ili fizička osoba koja posluje u skladu sa propisima o trgovačkim društvima, te sklapa ugovor na osnovu kojeg davatelj leasinga stječe pravo vlasništva nad predmetom leasinga, osim u slučaju da proizvođač i davatelj nisu ista osoba.

Kod Ugovora o leasingu, primatelj leasinga se obraća davatelju leasinga kako bi mu financirao određeni predmet leasinga. Taj predmet leasinga može biti pokretna ili nepokretna stvar, s tim da mora imati upotrebnu vrijednost, jer se temeljem ugovora o leasingu mora prenijeti pravo njegovog korištenja na primatelja leasinga.

Prava, obveze i odgovornosti davatelja leasinga su slijedeće:

- pravo na raskid ugovora ukoliko korisnik leasinga ne plaća ugovorenu naknadu,
- pravo na povrat predmeta leasinga i naknadu pretrpljene štete po tom osnovu,
- pravo na izdvajanje predmeta leasinga iz stečajne mase u slučaju stečaja primatelja leasinga,
- obveza pribavljanja predmeta leasinga prema specifikaciji primatelja leasinga,
- davatelj leasinga je dužan primatelju leasinga uručiti informativnu ponudu prije podnošenja zahtjeva za financiranje,

- prije zaključenja ugovora o leasingu davatelj leasinga je dužan napraviti konačan obračun leasing naknade i drugih troškova u vezi sa leasingom i podnijeti ih na uvid primatelju leasinga.
- ako je u ugovoru predviđena mogućnost za izmjenu ugovorene rate leasing naknade, davatelj leasinga je dužan precizno odrediti način, uvjete i rokove izmjene te rate,
- davatelj leasinga, uz konačan obračun primatelja leasinga, obvezno uručuje i plan otplate koji je sastavni dio ugovora o leasingu,
- u slučaju promjene nekih od uvjeta iz ugovora o leasingu, davatelj leasinga je obavezan napraviti i uručiti primatelju leasinga novi konačni obračun i novi plan otplate.

U neke od prava, obveza i odgovornosti korisnika leasinga izdvajaju se:

- pravo na raskid ugovora o financijskom leasingu ukoliko predmet nije isporučen u skladu s ugovorom, pravo na naknadu štete po tom osnovu i pravo na obustavljanje isplate naknade do isporuke koja je u svemu u skladu s ugovorom o leasingu,
- obveza preuzimanja predmeta leasinga na način, u vrijeme i na mjestu predviđenim ugovorom,
- obveza održavanja predmeta leasinga,
- obveza plaćanja rata leasing naknade i drugih troškova koji nastaju zaključenjem ugovora,
- obveza osiguranja predmeta leasinga,
- odgovornost za slučajno uništenje ili oštećenje predmeta leasinga od momenta preuzimanja predmeta.

U obveze i odgovornosti koje ima isporučilac predmeta leasinga ubrajaju se:

- obveza isporuke predmeta leasinga primatelju leasinga na način, u vrijeme i mjestu koji su predviđeni ugovorom o isporuci,
- odgovornost prema primatelju leasinga za materijalne nedostatke predmeta leasinga.

Iz svega navedenog može se zaključiti kako leasing društvo obavlja tri vrlo važne funkcije:

- funkcija financiranja, leasing poduzeće angažira tuđa i vlastita sredstva za plaćanje opreme koju kupuje za potrebe korisnika;
- funkcija preuzimanja rizika, preuzimanje rizika kredita, tehničko-tehnološkog zastarijevanja kupljenog dobra, opasnosti od oštećenja itd.

- *funkcija pružanja raznih usluga leasing poduzeća korisniku, kao što su tehničke, finansijske i savjetodavne usluge.*

3.2. Pravni okvir ugovor o leasingu u Federaciji BiH

Zakonom o leasingu FBiH (u daljnjem tekstu: ZL FBiH ili Zakon), leasing se definira kao pravni posao u kojem davatelj leasinga prenosi pravo posjedovanja i korištenja predmeta leasinga na korisnika na određeni vremenski rok, a zauzvrat korisnik leasinga se obvezuje da mu za to plaća ugovorenu leasing naknadu¹⁷). Može se javiti u oblik finansijskog i operativnog leasinga.¹⁸ Navedena podjela zasniva se na činjenici u kojoj mjeri su rizici i koristi svojstveni vlasništvu nad unajmljenim sredstvom pripadaju najmodavcu ili najomprimcu. Također, u Zakonu su utvrđeni bitni elementi ugovora koje treba sadržavati ugovor o finansijskom leasingu, kao i ugovor o operativnom leasingu. Prije nego što je Zakon o leasingu FBiH stupio na snagu poslovima leasinga bavila razna pravna lica. Zakonom je regulirano kako se poslovima leasinga na teritoriju Federacije mogu baviti samo:

1. leasing društvo koje se registrira za poslove leasinga;
2. podružnica leasing društva koje ima sjedište u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.¹⁹

Također, poslove finansijskog leasinga može obavljati banka sa sjedištem u Federaciji, odnosno organizacijski dio banke na teritoriji Federacije čije je sjedište u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu, uz uvjete i na način određen propisima koji uređuju poslovanje banaka na području Federacije BiH.²⁰

Zakonom su definirani:

1. Uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak rada leasing društava;
2. Ugovor o leasingu;
3. Prava i obveze subjekata u poslovima leasinga;
4. Prestanak ugovora o leasingu;
5. Registracija vlasničkih i drugih prava nad predmetom leasinga;
6. Upravljanje rizicima;
7. Finansijsko izvještavanje;
8. Aktivnosti leasing društava na sprječavanju pranja novca;

¹⁷ čl.5.st.1. ZL FBiH

¹⁸ čl.5.st.2. ZL FBiH

¹⁹ čl.6. ZL FBiH

²⁰ čl.6.st.2. ZL BiH

9. Aktivnosti leasing društava na sprječavanju financiranja terorizma i
10. Nadzor nad poslovanjem leasing društava.

Sukladno ZL FBiH, leasing društvo u Federaciji BiH može biti samo pravna osoba sa sjedištem u FBiH, koja je upisana u sudski registar na osnovu dozvole za obavljanje poslova leasinga izdate od Agencije za bankarstvo Federacije BiH (u daljnjem tekstu Agencija). Leasing društvo se ne može upisati u sudski registar prije dobivanja dozvole od strane Agencije. Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine izdaje licencu za rad leasing društvima, te vrši stalno praćenje poslovanja i finansijskog stanja svakog pojedinačnog leasing društva i sektora leasinga u Federaciji BiH, utvrđivanjem usklađenosti poslovanja leasing društava s važećim propisima, te analiziranjem i provjerama finansijskih izvještaja leasing društava.

Zakonom je precizirano kako Agencija za bankarstvo može oduzeti dozvolu za obavljanje poslova leasinga ako leasing društvo ne počne poslovati u roku od šest mjeseci od dana izdavanja dozvole za obavljanje poslova leasinga, ako društvo ne obavlja poslove leasinga u razdoblju dužem od šest mjeseci kao i ako leasing društvo prestane ispunjavati uvjete na temelju kojih je dobilo dozvolu.²¹ Odredbe koje se odnose na nadzor društava primjenjuju se od onog dana kada je izdana dozvola za obavljanje poslova leasinga, a najkasnije po isteku 12 mjeseci od dana stupanja na snagu Zakona. Također Agencija mora u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu Zakona, donijeti posebne propise koji su predviđeni Zakonom, a koji se odnose na slijedeće:

1. Propisivanje kriterija i način upravljanja rizicima u leasing društvima;
2. Propisivanje visine rezervi, kao i uvjete i način njihove upotrebe;
3. Oblik, način i rok izvještavanja o upravljanju rizicima;
4. Propisivanje načina i metodu obračuna efektivne kamatne stope;
5. Činjenice i okolnosti o kojima je leasing društvo dužno izvještavati Agenciju, kao rok i način izvještavanja.

Zakon je uredio da leasing društvo može biti osnovano kao dioničko društvo ili kao društvo sa ograničenom odgovornošću. Također je navedeno kako se u nazivu društva ne može koristiti riječ leasing, odnosno izvedenice te riječi bez suglasnosti Agencije. Isto tako leasing društvo ne smije u nazivu sadržavati riječ „banka“, odnosno izvedenice te riječi bez suglasnosti Agencije.

U članu 4. ZL FBiH navedeno je koji se subjekti mogu pojaviti u poslovima leasinga:

1. davatelj leasinga,

²¹ čl.15. ZL FBiH

2. korisnik leasinga, i
3. dobavljač predmeta leasinga.

Pojašnjeno je da se pod davateljem leasinga smatra pravna osoba sa sjedištem u Federaciji a koja je registrirana za obavljanje poslova leasinga. Korisnikom leasinga smatra se svaka osoba koja na osnovu ugovora o leasingu stječe pravo posjedovanja ili korištenja predmeta leasinga. Dobavljač predmeta leasinga je svaka osoba koja na osnovu ugovora ili na drugi zakonom propisan način, na davatelja leasinga prenosi pravo vlasništva nad predmetom leasinga, osim ako dobavljač predmeta leasinga i davalac leasinga nisu iste osobe. Nasuprot tome, davatelj leasinga i dobavljač predmeta leasinga mogu biti ista osoba.

Zakonom je također propisano da će se na pitanja koja nisu regulirana Zakonom o leasingu FBiH, a koja se odnose na prava i obveze ugovornih strana, primjenjivati odredbe Zakona o obveznim odnosima FBiH,²² a posebno one odredbe kojima je reguliran ugovor o zakupu. Definicije koje su navedene u Zakonu o leasingu FBiH nisu identične definicijama koje su navedene u Međunarodnim računovstvenim standardima 17 (u daljnjem tekstu MRS-u 17). Do primjene ostalih odredbi MRS-a 17 doći će u slučajevima koje Zakon o leasingu FBiH ne uređuje. U slučaju da jednu te istu materiju iz oblasti leasinga uređuje više propisa, prednost imaju propisi iz Zakona o leasingu FBiH.

S obzirom da postoje određene razlike u tretmanu leasinga prema Zakonu o leasingu i prema MRS-u 17, detaljnija pojašnjenja će se obraditi u nastavku rada, prilikom obrade MRS-17.

3. POREZNI I RAČUNOVODSTVENI ASPEKTI LEASINGA U FEDERACIJI BIH

3.1. Određenje finansijskog i operativnog leasing u skladu sa MRS 17

Zakon o leasingu FBiH prihvatio je tradicionalnu podjelu leasinga na operativni i finansijski. Međutim, u poslovnoj praksi, podjela leasing poslova može biti utemeljena na

²² Zakon o obveznim odnosima FBiH/RS (Sl.list SFRJ br.29/78, 39/85, 45/89, 57/89), Sl.list R BiH (br. 2/92, 13/93 i 13/94) i Sl. glasnik RS (br.17/93 i 3/96). Od 11. 4. 1992. godine Zakon o obveznim odnosima SFRJ se primjenjuje kao Zakon Republike Bosne i Hercegovine(Zakona o preuzimanju Zakona o obligacionim odnosima ("Sl. list R BiH", br. 2/92, 13/93 i 13/94)). Zakon o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima ("Službeni list R BiH", broj 2/92), koji je stupio na snagu 11. 4. 1992. godine, i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima, u vidu uredbi sa zakonskom snagom, donijelo je Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine na prijedlog Vlade Republike Bosne i Hercegovine, a potvrdila ih je, kao zakone, Skupština Republike Bosne i Hercegovine Zakonom o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom, usvojenim na sjednici Skupštine održanoj 1. 6. 1994. godine. Taj zakon objavljen je u "Službenom listu R BiH", broj 13/94 od 9.6. 1994. godine.

niz različitih kriterija.²³ Svaki operativni i financijski leasing može biti direktni (izravni) i indirektni (neizravni). Prema mnogim autorima, indirektni leasing ili leasing u užem smislu riječi je pravi leasing u kojem sudjeluju tri stranke: proizvođač, odnosno isporučitelj investicijske opreme (predmeta leasinga), zatim financijer (leasing društvo) kao davatelj leasinga, i primatelj leasinga koji želi koristiti predmet leasinga.²⁴ I Zakon potvrđuje tripartitnu osnovu leasing odnosa navodeći sve tri stranke kao subjekte.²⁵

U daljem radu detaljnije će se prikazati navedene tradicionalne vrste leasinga i specifičnosti njihova tretmana s aspekta Međunarodnog računovodstvenog standarda 17.

Financijski leasing se temelji na motivu: „Koristi i zadrži“.²⁶ To je pravni posao u kojem korisnik leasinga u razdoblju posjedovanja i korištenja predmeta leasinga, plaća ugovorenu leasing naknadu sa opcijom kupovine i stjecanja prava vlasništva nad predmetom leasinga i snosi troškove amortizacije predmeta leasinga.²⁷

Kod financijskog leasinga, davatelj, na osnovu kupoprodajnog ugovora s dobavljačem predmeta leasinga, stječe pravo vlasništva na predmetu leasinga, te na osnovu ugovora o financijskom leasingu odobrava korištenje tog predmeta leasinga na određeno razdoblje. Prilikom sklapanja ugovora za financijski leasing odmah se navodi preuzimanje vlasništva nad predmetom leasinga kada istekne ugovoreni rok. Korisnik leasinga mjesečno plaća ugovorenu naknadu, a sredstvo evidentira u svojoj bilanci imovine i na njega obračunava amortizaciju. Vlasnik sredstva je i dalje davatelj leasinga sve dok se ne isplati i posljednja rata, i to mu je ujedno osiguranje za plaćanje svih ugovorenih rata. Financijski leasing se smatra dugotrajnim poslom, u kojem korisnik leasinga nema pravo otkazivanja leasinga u dogovorenom razdoblju, dok davatelj leasinga može otkazati ugovor ako se korisnik ne pridržava svojih obveza. Korisnik leasinga može snositi značajnu materijalnu štetu uslijed zastarijevanja leasing opreme, jer u ovom slučaju korisnik snosi sve vlasničke rizike. On također snosi i sve troškove koji nastaju u razdoblju realizacije leasing ugovora, kao što su servisiranje, održavanje, osiguranje. Davatelj leasinga ne obračunava amortizaciju sredstava, a mjesečna rata leasinga kod davatelja evidentira se kao prihod, dok kod korisnika leasinga predstavlja trošak poslovanja.

²³ Podjela se može zasnivati na položaju davatelja leasinga, prema dužini trajanja leasing odnosa, prema mogućnostima otkazivanja ugovora i sl. Više vidi: Jelinić, S., op.cit., str. 1074.

²⁴ Lukšić, B., *Trgovačko pravo*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2003., str.81.

²⁵ čl.4. st.1. ZL FBiH

²⁶ Vujić, S., op.cit., str. 22.

²⁷ čl.5.st.3. ZL FBiH

Osnovni principi financijskog leasinga su:

- mogućnost korištenja i nabave nove opreme uz odgođeno ulaganje vlastitog kapitala,
- ugovor se zaključuje na osnovu dogovora najčešće od jedne do pet godina, a po potrebi taj rok može biti i duži,
- mogućnost financiranja PDV-a,
- kamata predstavlja trošak financiranja,
- ugovor predviđa otkup,
- primatelj leasinga isplatom zadnje rate postaje vlasnik predmeta leasinga,
- namijenjen je fizičkim i pravnim osobama.

Prema MRS 17, točka 11, «Pokazatelji stanja koji pojedinačno ili skupno mogu također dovesti da se leasing klasificira kao financijski leasing» su sljedeći:

- a) ako korisnik može poništiti leasing, gubitke davatelja leasinga snosi korisnik leasinga;
- b) dobiti i gubici iz fluktuacija fer vrijednosti ostatka vrijednosti padaju na teret korisnika (primjerice, u obliku ugovorene najmanine koja je jednaka većini prihoda od prodaje na kraju trajanja leasinga); i
- c) korisnik ima mogućnost nastaviti leasing u drugom razdoblju uz najamninu koja je uglavnom niža od tržišne najamnine.

Međutim, u točki 12, MRS-a 17 ističe se da primjeri i pokazatelji za klasifikaciju leasinga kao financijskog iz točaka 10. i 11. nisu uvijek konačni. Naime, «ako je jasno iz drugih obilježja da leasing neće stvarno prenijeti sve rizike i koristi povezane s vlasništvom, leasing se klasificira kao operativni leasing. Prema tome, prijenos svih rizika i koristi je neophodan uvjet da bi se leasing klasificirao kao financijski leasing. Klasifikacija leasinga obavlja se na početku leasinga. Ako se naknadno promjene uvjeti za drugačiju klasifikaciju leasinga, a te bi promjene imale učinak od početka leasinga, promijenjeni sporazum o leasingu smatra se kao da je novi za predviđeno vrijeme trajanja (MRS 17, točka 13).

Za razliku od financijskog, operativni leasing se razvija kroz motivaciju: „Koristi, vrati i uzmi novo“.²⁸ Kod njega, u konačnici, ne dolazi do prijenosa vlasništva nad predmetom leasinga. Korisnik leasinga sam bira predmet leasinga i za korištenje tog predmeta plaća leasing društvu ugovorenu naknadu. Opcika kupovine i stjecanja prava vlasništva nad predmetom leasinga ne postoji, a troškove amortizacije predmeta leasinga

²⁸ Vujić, S., op.cit. str. 21.

snosi sam davatelj. Kada istekne ugovoreni rok leasinga, korisnik predmet leasinga, vraća davatelju leasinga, kojeg on može prodati ili dati u novi leasing, u skladu sa preostalom upotrebnom vrijednosti sredstva.

Operativni leasing je kratkotrajni posao, sa rokom trajanja kraćim od ekonomskog vijeka leasinga. U razdoblju trajanja operativnog leasinga amortizaciju za sredstvo obračunava leasing društvo na svoj teret. Troškove korištenja i održavanja sredstva snosi korisnik leasinga. Plaćanje rata za leasing korisnik leasinga tretira kao trošak, a isti iznos davatelj leasinga tretira kao prihod.

Osnovni principi operativnog leasinga su:

- mogućnost korištenja nove opreme bez značajnog vlastitog ulaganja korisnika,
- ugovor se zaključuje na temelju dogovora od jedne do pet godina,
- većina rizika i koristi povezanih sa vlasništvom nad predmetom leasinga ostaju na davatelju leasinga,
- predmet leasinga se otpisuje u knjigama davatelja leasinga,
- ugovor ne predviđa otkup,
- korištenje bez stjecanja vlasništva, vraćanje korištene opreme i uzimanje nove,
- mjesečna leasing najamnina ulazi u trošak, a PDV u pretporez kada je u pitanju oprema za obavljanje poslovne djelatnosti,
- „akontacijska najamnina“ predstavlja unaprijed plaćene najmnine i takav joj je računovodstveni tretman,
- bilanca stanja primatelja leasinga izgleda „ljepše“ sa aspekta zaduženosti poduzeća a time se stvara prostor za eventualna nova zaduženja ili daljnje investiranje,
- namijenjen je pravnim i fizičkim licima.

3.2. Porezni aspekti leasinga u Federaciji BiH

Leasing aranžmani podliježu oporezivanju porezom na dobit, porezom na dodanu vrijednost i drugim vidovima dažbina prema državi u zavisnosti od karakteristika samog aranžmana.

3.2.1. Leasing i porez na dodanu vrijednost

Porez na dodanu vrijednost (PDV) je najrasprostranjeniji sustav oporezivanja prometa roba i usluga u svijetu. Spada u indirektne poreze, što znači da se ne prikuplja direktno od osoba koje su porezni obveznici, već od osoba koja se smatraju krajnjim potrošačima. Sukladno tome, leasing aranžmani nisu oslobođeni obveze obračuna i

plaćanja PDV-a.I u računovodstvenim i poreznim evidencijama razlikuje se evidencija ugovora o financijskom leasingu od ugovora o operativnom leasingu.

Oporezivanje leasinga porezom na dodanu vrijednost u FBiH regulirano je odredbama članka 4. Zakona o porezu na dodanu vrijednost BiH²⁹ i Pravilnikom o primjeni poreza na dodanu vrijednost.³⁰ Velik broj nejasnoća i nedorečenosti Zakona o PDV BiH vezanih za leasing transakcije je riješen Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o primjeni Zakona o PDV-u od 1.4.2008. godine³¹ kao i Aneksom 1 Pravilnika koji detaljno definira postupak oporezivanja leasing transakcija.³²

Porezni tretman lizing transakcija u sustavu PDV-a ovisi od uvjeta predviđenih u ugovoru zaključenom između davatelja i primatelja lizinga. Da bi se u svakom pojedinačnom slučaju donijela odluka o tome da li se radi o prometu dobara ili pružanju usluga, u obzir se moraju uzeti svi elementi transakcije i okolnosti pod kojima je do dotičnog prometa došlo, gdje je objektivni sadržaj istog odlučujući, bez obzira na to kako su ga strane okarakterizirale.³³

Podjela oblika leasinga na financijskih i operativni jako je bitna sa računovodstvenog i poreznog stajališta. S gledišta poreza na dodanu vrijednost različita su postupanja ovisno o vrsti sklopljenog ugovora o leasingu, odnosno da li je riječ o operativnom ili financijskom. PDV osnovica kod prometa dobara i usluga je oporezivi iznos naknade koju obveznik primi ili treba primiti za isporučena dobra ili pružene usluge, uključujući subvencije, koje su neposredno povezane sa cijenom tih dobara i usluga, u koju nije uključen PDV. To znači da je osnovica za obračun PDV-a po osnovu leasinga je vrijednost iskazana na poreznoj fakturi. Iznos naknade koju korisnik leasinga plaća veća je za iznos kamata i drugih troškova koje leasing društvo obračunava na osnovu ugovora o leasingu. Samim tim, obveza plaćanja PDV-a povećava troškove leasing aranžmana. Učesnici leasing aranžmana koji su PDV obveznici mogu prebiti iznos plaćenog i naplaćenog PDV-a. Odnosno, davatelj leasinga odbija ulazni PDV koji mu je zaračunat kod nabave sredstva i ne uključuje ga u nabavnu vrijednost po kojoj se to sredstvo evidentira u njegovom bilancu stanja, upravo zbog te mogućnosti odbitka. Korisnik leasinga mora angažirati dodatna novčana sredstva, upravo zato što su leasing društva obvezna zaračunavati porez na dodanu vrijednost na obračunate kamate.

²⁹ Zakon o porezu na dodanu vrijednost BiH, Sl. glasnik BiH br. 9/05, 35/05, 100/08 (dalje u tekstu ZPDV BiH).

³⁰ Pravilnik o primjeni Zakona o PDV-u, Sl. glasnik BiH, br. 93/05.

³¹ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o primjeni Zakona o PDV-u, Sl. glasnik BiH br. 21/06, 60/06, 06/07, 100/07, 35/08, 65/10.

³² Hadžić, S., *Leasing kompanije – Aktuelnitrendovi u poslovanju i reguliranju leasinga u BiH*, str.511., vidi u: Dmitrović, M. (ur.), Zbornik radova XI.Međunarodnog simpozij Evropski put BiH u funkciji razvoja, REVICON, 2010.

³³ čl.3. Aneksa 1. Pravilnika o primjeni Zakona o PDV-u.

Iako se plaćanje predmeta leasinga vrši u mjesečnim ratama kod financijskog leasinga porezna obveza nastaje odmah kod isporuke dobra, te se PDV obračunava i plaća na ukupnu ugovorenu vrijednost predmeta leasinga na kraju obračunskog razdoblja u kojem je dobro isporučeno. Kamata predstavlja naknadu za posuđenu glavnica, ona kod financijskog leasinga predstavlja cijenu najma i na nju se obračunava i plaća porez kroz mjesečne obračune rata za najam predmeta leasinga. Ako ugovorom o leasingu nije ugovoren otkup dobara koje je predmet leasing, odnosno u slučaju operativnog leasinga, PDV se obračunava i plaća u visini ugovorenih mjesečnih najamnina. PDV se obračunava i plaća za svaku ugovorenu ratu. Također davatelj leasinga korisniku predmeta leasinga često naplaćuje i druge troškove kao što su porezi, bankarske usluge, sudski troškovi i sl., te i ovi troškovi čine dio ukupne osnovice na koju se obračunava porez.

U slučaju da dođe do raskida ugovora postupa se različito, ovisno o kojem ugovoru se radi te koji su razlozi za raskid. Ako npr. do raskida dođe zato što ne postoji mogućnost otplate predmeta leasinga, tada se vrši obračun svih potraživanja od korisnika leasinga. U slučaju da do raskida dođe zbog nepoštivanja odredbi iz ugovora, a ne dođe do prijenosa vlasništva nad predmetom najma, davatelj leasinga ima pravo da ispravi obvezu PDV-a i da dobro bude vraćeno davatelju leasinga. Korisnik leasinga treba vratiti predmet leasinga davatelju leasinga, a davatelj leasinga izdaje korisniku storno račun u iznosu nedospjelih obveza, tako što se stornira iznos pretporeza kod korisnika ali i dugoročnu obvezu isknižavanjem predmeta leasinga iz svoje imovine. Ako dođe do vraćanja predmeta leasinga davatelju leasinga on može ispraviti iznos PDV-a ako i korisnik izmjeni odbitak ulaznog PDV-a, te da o tome pismeno obavijesti davatelja leasinga da je izvršio ispravku kako bi i davatelj napravio ispravku u svojoj evidenciji.

Prilikom raskida ugovora o operativnom leasingu davatelj leasinga od korisnika leasinga traži povrat predmeta leasinga. Kada istekne ugovor nema zakonskog ograničenja o zabrani otkupa predmeta leasinga od davatelju, ako nije drugačije ugovoreno. U ovom slučaju otkup se obavlja samo po tržišnoj vrijednosti predmeta leasinga.

3.2.2. Leasing i porez na dobit

Leasing omogućava ostvarivanje uštede od poreza na dobit i za davatelja i korisnika leasinga, ali samo u slučajevima u kojima je korisnik leasinga pravna osoba. U skladu sa Zakonom o porezu na dobit FBIH³⁴, iznos obračunate amortizacije javlja se kao odbitna stavka kod utvrđivanja osnovice poreza na dobit kod davatelja operativnog leasinga ako je

³⁴ Zakon o porezu na dobit FBIH, Sl. novine FBIH, 97/07, 14/08 i Zakon o dopunama Zakona o porezu na dobit FBIH, Sl. novine FBIH, 39/09.

korisnik pravno lice i vrši obračun amortizacije koja je predmet leasinga. Ukupni iznos plaćanja po operativnom leasingu u cjelini predstavlja porezno priznati rashod tj. odbitnu stavku kod utvrđivanja osnovice poreza na dobit kod korisnika.

Kod financijskog leasinga propisi o porezu na dobit u FBiH u cjelini priznaju pravila koja su postavljena MRS-om 17. Amortizacija predmeta financijskog leasinga priznaje se kao rashod kod korisnika takvog leasinga. Kamate na osnovu mjesečnih anuiteta imaju kod korisnika takvog leasinga tretman porezno priznatih rashoda, tj. odbitne stavke kod utvrđivanja osnovice poreza na dobit kod korisnika financijskog leasinga. Kod davatelja financijskog leasinga prihod od kamata i drugi prihodi iz osnova takvog leasinga ulaze u osnovicu poreza na dobit. Međunarodni računovodstveni standardi predviđaju kako pravo na odbitak obračunate amortizacije ima ona ugovorna strana koja i sprovodi amortizaciju, a to je korisnik financijskog leasinga koji po tom osnovu ima pravo na porezni odbitak kod utvrđivanja osnovice poreza na dobit, ako je to u skladu sa poreznim propisima.

4. ZAKLJUČAK

U suvremenim uvjetima poslovanja leasing ima ulogu značajnog izvora financiranja. Koristi se onda kada poduzeća nemaju na raspolaganju dovoljno gotovine za nabavu osnovnih sredstava koja su im potrebna, kada ne zadovoljavaju sve uvjete za odobrenje novčanih sredstava od banke, ili nemaju odgovarajuće osiguranje koje se mora banci ponuditi ili jednostavno kada ocjene da je financiranje leasingom dugoročno najbolja opcija. Za razvoj leasing sektora u određenoj ekonomiji potrebno je ispunjavanje određenih institucionalnih pretpostavki, odnosno postojanje zakonskog okvira koji se bavi regulacijom ove problematike. Pored toga bitna je usuglašenost poreznog i računovodstvenog tretmana leasing aranžmana.

Jedna od prednosti koje korisnik leasinga ima na raspolaganju jeste mogućnost korištenja novčanih sredstava, koja bi mu inače bila potrebna pri kupnji predmeta leasinga, za financiranje drugih poslovnih aktivnosti. Gospodarsko društvo putem leasinga štedi vlastiti kapital i kreditni limit za nove investicije. Korištenje leasinga omogućuje veću transparentnost troškova te optimizira porezno planiranje.

S druge strane, ključno ograničenje leasinga je dvostruko porezno opterećenje. Leasing je skuplji od zajma zbog PDV-a na kamatu i troškova prijenosa vlasništva. Poduzeća imaju pravo na povrat PDV-a samo na sredstvo kupljeno na leasing kod financiranja vozila ili opreme u sustavu PDV-a. Zato izbor između zajma i leasinga ovisi od kamatnih stopa.

Također, dosta manipulativnog prostora pruža i podjela na financijski i operativni leasing zbog činjenice da je financijskih leasing obuhvaćen i prikazan u bilanci stanja, dok operativni to nije. Troškovi operativnog leasinga priznaju se kao troškovi poslovanja i umanjuju osnovicu za plaćanje poreza na dobit. Knjigovodstveno se vrijednost operativnog leasinga ne iskazuje u bilanci zaduženosti, čime se ne smanjuje vrijednost poduzeća.

Sve promjene koje bi se mogle napraviti u računovodstvu leasinga mogu imati utjecaj i na porezni tretman leasinga, posebno u slučajevima gdje postoji čvrsta veza između financijskog i poreznog izvještavanja. Utjecaj operativnih leasing aranžmana na bilancu stanja se ne karakterizira iskazivanjem sredstava i obveza na osnovu leasing aranžmana. S druge strane, utjecaj na bilancu uspjeha proteže se na iskazivanje prihoda od rente kod leasing poduzeća. I na iskazivanje rashoda po istom osnovu kod korisnika. Praksa leasinga u svijetu pokazala je kako korisnici izbjegavaju prikazivanje sredstava nabavljenih putem leasinga i obveza u svojim financijskim izvještajima, a sve kako bi postigli povoljnije pokazatelje financijskog stanja, a osobito bolje pokazatelje zaduženosti, jer se na taj način prikazuje bolja slika zaduženosti poduzeća. Zbog poreznog i računovodstvenog tretmana troška leasinga, ovo je oblik financiranja za koji će se, u normalnim tržišnim uvjetima, odlučiti veći broj poduzeća.

Na kraju svega može se zaključiti kako korištenje operativnog ili financijskog leasinga u Federaciji BiH, kao instrumenta financiranja ima specifičan računovodstveni i porezni tretman. Taj tretman odredit će i priznavanje i vrednovanje pojedinih elemenata financijskih izvještaja poslovnih subjekata, kao i stupanje korisnosti i isplativosti određenog oblika leasinga za krajnje korisnike.

TAX -ACCOUNTING FRAMEWORK OF LEASING IN FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Leasing is financial instrument that, in the last decade, has become very popular in business transactions in our region. It's contract (agreement) between leasing giver and leasing taker by which leasing giver leases economic property (right to use property) for certain leasing time, and leasing taker is obliged to pay usage of leasing object for that same period of time.

From financial point of view, leasing is widely used and effective way of financing as for developing companies, but also for developed one. Both categories of companies use leasing for financing new investments but also as assurance in cases of inability to pay.

Within Bosnia and Herzegovina's legal framework, leasing is relatively new institute. Knowing and understanding of institutional, legal but also accounting and tax

framework in which leasing is executed, is of crucial importance for leasing to be successful and well implemented.

In this paper, authors try to present practical and theoretical findings about leasing legal and accounting-tax aspects in Federation of Bosnia and Herezgovina.

Key words: *leasing, tax-accounting framework, rights and obligations of leasing parties, international accounting standards 17.*